

Посилання на статтю

Бурнукіна О.А. Моніторинг якості та екологічної безпеки продукції на підприємствах / О.А. Бурнукіна / / Управління проектами та Розвиток виробництва: Зб.наук.пр. - Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2012. - № 1 (41). - С. 89-93. - Режим доступу: <http://www.pmdp.org.ua/images/Journal/41/12boapnp.pdf>

УДК 658.5

О.А. Бурнукіна

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Розглянуто сутність екологічного моніторингу і моніторингу якості та екологічної безпеки продукції. Наведено процедури їхнього проведення та встановлено особливості. Рис. 2, дж. 11.

Ключові слова: якість, моніторинг, підприємство, структура, оцінка, показники.

А.А. Бурнукіна

МОНІТОРИНГ КАЧЕСТВА И ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРОДУКЦИИ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ

Рассмотрена сущность экологического мониторинга и мониторинга качества и экологической безопасности продукции. Приведены процедуры их проведения и установлены особенности. Рис. 2, дж. 11.

Ключевые слова: качество, мониторинг, предприятие, структура, оценка, показатели.

О.А. Burnukina

QUALITY MONITORING AND ENVIRONMENTAL SAFETY OUTPUT IN

The essence of environmental monitoring and monitoring of environmental quality and product safety. Shows procedures for conducting and installed features. Figure. 2, j. 11.

Key words: quality, monitoring, enterprise structure, evaluation indicators.

Постановка проблеми. З розвитком промислового виробництва, поширенням масштабів його діяльності суттєво погіршився стан навколишнього середовища і, як наслідок, якість сировини для підприємств АПК, і, відповідно якість і екологічна безпечність продукції. Увага вчених спрямована на захист не тільки на тваринний і рослинний світ, а й на стан атмосфери, ґрунтів, водних ресурсів. З метою забезпечення спеціальної оцінки стану навколишнього природного середовища і об'єктів став проводиться екологічний моніторинг. Оскільки погіршення стану навколишнього природного середовища є наслідком виробничої діяльності підприємств, необхідні заходи з удосконалення і організації їх управлінської діяльності в сфері екології. Збір інформації про стан внутрішніх управлінських систем підприємства, своєчасне встановлення їх проблемних сфер є підґрунтям для розробки і прийняття відповідних управлінських рішень в сфері якості і екологічної безпеки продукції. Недостатність вирішення питань моніторингу якості і екологічної безпеки продукції підприємств обумовлює актуальність досліджень обраного напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науковій літературі питання моніторингу якості і екологічної безпеки продукції підприємств ще недостатньо розглянуті. Але існує багато робіт в сфері екологічного моніторингу [1, 2, 3, 4]. Є і державне визначення екологічного моніторингу. У Положенні “Про державну систему моніторингу навколишнього природного середовища” відзначається, що державний моніторинг навколишнього природного середовища – це система спостережень, збору, обробки, передачі, збереження й аналізу інформації про стан навколишнього середовища, прогнозування його змін і розробка науково обґрунтованих рекомендацій для розробки управлінських рішень [5].

Корисним є досвід зарубіжних вчених і підприємств, які присвячують свої роботи різним аспектам моніторингу якості і екологічної безпеки продукції. Про актуальність досліджень даного напрямку свідчить зростання кількості публікацій на цю тему. Роботи зарубіжних вчених спрямовані на вирішення питань щодо визначення сфер і напрямків моніторингу, показників оцінки, методів і засобів його проведення [6, 7, 8, 9, 10].

Метою роботи є наведення матеріалу з дослідження сутності здійснення моніторингу якості і екологічної безпеки продукції, встановлення особливостей моніторингу якості і екологічної безпеки продукції.

Виклад основного матеріалу. Екологічний моніторинг забезпечує спостереження на макрорівні. Одними з головних властивостей моніторингу є своєчасність, комплексність і об'єктивність. Своєчасність полягає в тимчасовому інтервалі між проведенням вимірів або оцінок, що адекватно відповідають контрольованому явищу і дозволяють вчасно вносити корективи до екологічної й виробничої діяльності підприємства. Схема проведення екологічного моніторингу наведена на рис. 1 [6].

Складний характер взаємозв'язків і процесів при здійсненні екологічного моніторингу повною мірою характеризує властивість комплексності моніторингу:

- спостереження на рівнях управління за процесами, що відбуваються;
- обстеження і фіксація даних не тільки про зовнішній стан середовища, але і про стан суб'єктів, що призводять до негативних результатів.

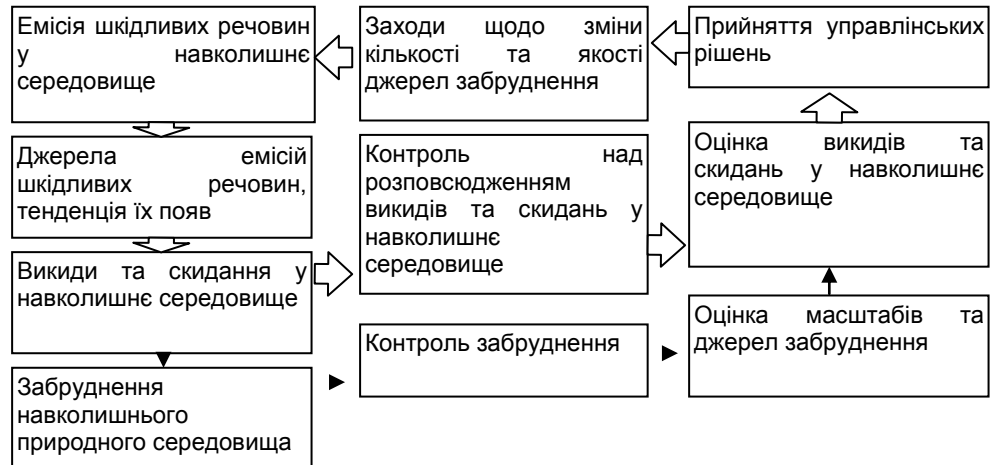

Рис. 1. Схема проведення екологічного моніторингу

Метою екологічного моніторингу є спостереження за станом навколишнього природного середовища і впливом підприємств на нього для виявлення

відхилень у сфері охорони навколишнього природного середовища і розробки управлінських рішень з поліпшення стану природного середовища.

Основні завдання екологічного моніторингу: спостереження за джерелом антропогенного впливу; спостереження за фактором антропогенного впливу; спостереження за станом природного середовища під впливом антропогенних факторів й оцінка прогнозованого стану природного середовища.

Екологічний моніторинг складається з таких основних процедур: визначення об'єкта або сфер спостереження; планування спостережень; дослідження виділеного об'єкта спостереження; оцінка стану об'єкта спостереження; прогнозування зміни стану об'єкта спостереження; надання інформації в зручній для використання формі й доведення її до зацікавлених осіб.

Екологічний моніторинг сьогодні здійснюють переважно державні й громадські організації та інспекції. Таким чином встановлюються кількісні дані про стан і рівень забруднення навколишнього середовища, а також підприємства, що мають істотний вплив на природне середовище. На основі даних екологічного моніторингу застосовуються санкції до підприємств, що винні й призвели до несприятливого стану навколишнього середовища, і розробляються управлінські рішення щодо подальшого розвитку природоохоронної діяльності й напрямків діяльності.

Однак у зв'язку з ростом споживання ресурсів, створенням великої кількості відходів і негативного впливу підприємств на стан навколишнього середовища сьогодні виникає необхідність у здійсненні моніторингу екологічної діяльності підприємств й стану управління екологічною діяльністю на підприємствах – здійсненні моніторингу якості і екологічної безпеки продукції.

Моніторинг якості і екологічної безпеки продукції – це комплексна система спостережень, контролю, оцінки і прогнозу зміни стану внутрішніх керуючих і технічних систем підприємства в контексті відповідності державним і власним природоохоронним стандартам і нормативам.

Об'єктом моніторингу якості і екологічної безпеки продукції є внутрішнє середовище підприємства: виробничі процеси, управління персоналом і комунікаційним зв'язком, інновації, інформаційне забезпечення і вплив підприємства на навколишнє природне середовище. На основі даних моніторингу якості і екологічної безпеки продукції розробляють прогнози подальшої зміни показників, за якими ведуться спостереження, і приймають рішення щодо поліпшення виробничої, інноваційної, фінансової та іншої сфер, що визначають стан якості і екологічної безпеки продукції на підприємстві.

Метою моніторингу якості і екологічної безпеки продукції є спостереження за складовими внутрішнього середовища підприємства, що впливають на стан якості і екологічної безпеки продукції для розробки управлінських рішень з поліпшення стану якості і екологічної безпеки продукції, виконання внутрішніх і зовнішніх екологічних нормативів і стандартів підприємства.

Завдання моніторингу якості і екологічної безпеки продукції: спостереження за параметрами сфер якості і екологічної безпеки продукції; спостереження за технічними системами антропогенного впливу; підготовка аналітичної інформації для прийняття управлінських рішень на основі оцінки стану якості і екологічної безпеки продукції; спостереження за станом природного середовища на підприємстві.

Моніторинг якості і екологічної безпеки продукції забезпечує широке охоплення багатьох факторів внутрішнього середовища, що сприяє збору достатніх даних для виявлення причин і джерел сформованого стану, й розробки на основі їхнього аналізу управлінських рішень, спрямованих на вдосконалення

організації якості і екологічної безпеки продукції і зниження антропогенного впливу підприємства на навколишнє природне середовище.

Проведення моніторингу якості і екологічної безпеки продукції варто здійснювати за декількома сферами, що надає можливість отримати найбільш повну і точну інформацію про діяльність підприємства. Моніторинг якості і екологічної безпеки продукції підприємства може здійснюватися за всіма сферами одночасно або по черзі. Це залежить від специфіки діяльності підприємства і встановленої періодичності проведення моніторингу. На підставі даних моніторингу на підприємстві розробляються і готуються нові проекти й пропозиції, спрямовані на удосконалювання якості і екологічної безпеки продукції. Схему проведення моніторингу якості і екологічної безпеки продукції, на основі дослідження [6], наведено на рис. 2.

На сучасному етапі в Україні моніторинг якості і екологічної безпеки продукції на підприємствах не здійснюється, а екологічний аудит підприємств проводиться досить рідко. Екологічний аудит проводиться, як правило, державними або спеціалізованими установами в таких випадках: надання кредитів підприємствам, створення спільних підприємств, придбання пакета акцій підприємства; здача в оренду будинків і споруд, купівля або здача в оренду земельної ділянки, передача прав власності на об'єкт, вироблення корпоративної екологічної політики.

Здійснення екологічного аудиту і оцінка стану якості і екологічної безпеки продукції охоплює різні сфери діяльності підприємства, що дозволяє робити багатофакторний аналіз стану якості і екологічної безпеки продукції, оскільки на діяльність, пов'язану з охороною навколишнього середовища підприємства, мають вплив усі процеси, що відбуваються на підприємстві. Відмінною рисою від існуючих методів дослідження екологічної діяльності підприємств, які час від часу здійснюються сьогодні переважно державними інспекціями, є регулярність і дослідження багатьох сфер діяльності підприємства, а не тільки екологічних параметрів, що дає можливість встановити причини, які призвели до сьогоdnішнього стану якості і екологічної безпеки продукції на підприємстві і дозволить встановити напрямки вирішення проблем. До того ж регулярний моніторинг якості і екологічної безпеки продукції дозволить своєчасно встановити не тільки проблеми в сфері охорони навколишнього середовища на підприємствах, а й виявити проблеми в інших сферах, що досліджуються, – кадри, виробництво.

Рис. 2. Схема проведення моніторингу якості і екологічної безпеки продукції на підприємствах

Моніторинг якості і екологічної безпеки продукції орієнтований, у першу чергу, на виявлення особливо небезпечних явищ і надзвичайних екологічних ситуацій на підприємствах. Така орієнтація обумовлена тим, що екологічні, економічні й соціальні втрати пов'язані, насамперед, з надзвичайними подіями: пожежами, аваріями на виробництвах тощо. Запобігання їм має більший ефект. До відносно ординарних подій екологічні системи пристосовані й справляються з такими впливами за рахунок саморегуляції.

Вимір контрольних показників дозволяє установити, наскільки вдалося дотриматися встановлених державних галузевих і нормативних екологічних стандартів, виявити ступінь досліджуваних елементів сучасним вимогам, провести комплексний аналіз сфер. Для ефективності швидкість, частота і точність моніторингу зіставляється з масштабами діяльності виробничого підприємства.

Процедура моніторингу якості і екологічної безпеки продукції може складатися і з урахуванням інших додаткових етапів: проведення екологічного аудиту підприємства, оцінка стану якості і екологічної безпеки продукції підприємства, аналіз здобутих даних, прийняття управлінських рішень щодо удосконалення якості і екологічної безпеки продукції, планування і впровадження змін на підприємствах.

Здійснення моніторингу якості і екологічної безпеки продукції дозволить підтримати прийняття управлінських рішень з удосконалення не тільки якості і екологічної безпеки продукції, а й кадрового, інвестиційного тощо. Моніторинг якості і екологічної безпеки продукції підприємств має здійснюється фахівцями підприємства. Розмір групи внутрішніх екологічних аудиторів залежить від розміру підприємств й обсягів продукції, що випускається. Залучення до складу

екологічної аудиторської групи працівників свого підприємства або сторонньої організації здійснюється за рішенням керівника підприємства.

Висновки. Моніторинг якості і екологічної безпеки продукції являє собою комплексну систему спостережень, контролю, оцінки і прогнозу зміни стану внутрішніх керуючих і технічних систем підприємства в контексті відповідності державним і власним природоохоронним стандартам і нормативам. Моніторинг якості і екологічної безпеки продукції на підприємствах повинен носити постійний характер і регулярно здійснюватися на підприємствах галузі. За результатами його проведення встановлюється стан якості і екологічної безпеки продукції підприємства, рівень використання природних ресурсів і вплив підприємства на навколишнє середовище.

Розподіл проведення моніторингу якості і екологічної безпеки продукції за сферами, структура та періодичність внутрішнього екологічного аудиту надасть можливість керівникам виробництва і структурних підрозділів своєчасно виявити негативні процеси на підприємстві й удосконалити організацію якості і екологічної безпеки продукції підприємств. Організація та реалізація моніторингу якості і екологічної безпеки продукції сприяє зменшенню екологічних ризиків, підвищенню фінансової стійкості підприємства та позитивному іміджу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Джигирей В.С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища / В.С. Джигирей. – К.: Знання, 2002. – 203 с.
2. Инженерная экология и экологический менеджмент: учебник / М.В. Буторина, П.В. Воробьев, А.П. Дмитриева и др. – М.: Логос, 2003. – 528 с.
3. Лютенъ Ф. Организационное поведение / Ф. Лютенс; пер. с англ. 7-го изд. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 692 с.
4. Медведєв В.В. Необхідні кроки у розвитку екологічного моніторингу / В.В. Медведєв // Екологія України, 2002. – № 7-8. – С. 8-10.
5. Положение “О государственной системе мониторинга окружающей природной среды” от 30. 03. 1998 №391 // ВВР, 1998. – № 5. – С. 15-19.
6. Родіонов О.В. Екологізація і ділова репутація підприємства: монографія / О.В. Родіонов, Б.Т. Харківський та ін.– Луганськ: Вид-во СЧУ ім. В. Даля, 2006. – 168 с.
7. Brown Lester. Eco-Economy / Brown Lester. – New York.: W. W. Norton&Company, 2002. – 334 p.
8. European production survey. – Available at: <http://www.europa.eu.int/comm/enterprise.htm>.
9. Jenkins B.R. Benchmarking for best practice environmental management / B.R. Jenkins, P.T. Hine // Environmental monitoring and assessment, 2003. – № 85. – P. 115-134.
10. Loehle C. Challenges of ecological complexity / C. Loehle // Ecological complexity, 2004. – № 1. – P. 3-6.
11. McDonach K. Environmental management systems and sustainable development / K. McDonach, P.P. Yaneske // The environmentalist, 2003. – № 22. – P. 217-226.

Рецензент статті
д.е.н., доцент Родіонов О.В.

Стаття надійшла до редакції
20.02.2012 р.